

Ubezpieczenie jako narzędzie zarządzania ryzykiem w procesie gospodarowania finansami osobistymi*

Marta Musiał**

Streszczenie: *Cel* – Przedstawienie wybranych aspektów dotyczących zachowań nabywczych Polaków w zakresie ubezpieczeń, w tym jakie miejsce w budżecie miesięcznym przeciętnego Polaka stanowią ubezpieczenia i jakie ubezpieczenia są najczęściej wybierane przez Polaków, oraz wskazanie istotności wykorzystywania ubezpieczeń w zarządzaniu ryzykiem przez polskie gospodarstwa domowe.

Metodologia badania – Artykuł oparty jest na analizie literatury w celu zdefiniowania podstawowych zagadnień omawianego zjawiska oraz na danych wtórnych z raportów następujących instytucji: GUS, ZUS, CBOS, Genworth, IMPAS i PIU.

Wynik – Polacy przeznaczają małą część miesięcznego budżetu na zakup produktów ubezpieczeniowych, aczkolwiek kwota ta wzrasta z roku na rok. Najczęściej Polacy ubezpieczają samochody, na drugim miejscu domy/mieszkania, a następnie życie. Pozostałe rodzaje ubezpieczeń gospodarczych są mało popularne, na przykład liczba osób wyjeżdżających za granicę bez wykupionego ubezpieczenia turystycznego wzrasta z roku na rok. Pomimo iż ubezpieczenia są dobrym narzędziem zarządzania ryzykiem, to świadomość Polaków w tym zakresie jest mała.

Oryginalność/wartość – Niniejszy artykuł jest artykułem przeglądowym opartym na wynikach badań kilku znanych instytucji, koncentrującym się na jednym z wybranych obszarów gospodarowania finansami osobistymi – zarządzaniu ryzykiem, które zazwyczaj opisywane jest w kontekście funkcjonowania przedsiębiorstwa, a nie gospodarstwa domowego.

Słowa kluczowe: ubezpieczenia, ryzyko, finanse osobiste

Wprowadzenie

W niepewnych czasach nie tylko przedsiębiorstwa, ale również gospodarstwa domowe powinny umiejętnie zarządzać ryzykiem. Przykładem nieumiejętnego zarządzania ryzykiem kredytowym, a dokładniej ryzykiem kursów walut w procesie gospodarowania finansami osobistymi przez polskie gospodarstwa domowe, jest sytuacja na rynku kredytów hipotecznych udzielonych we frankach. Wiele osób nie zabezpieczyło się w żaden sposób na wypadek wzrostu kursu walut, tzn. nie zostawiło żadnego buforu bezpieczeństwa w swoim budżecie miesięcznym, nie miało oszczędności na „czarną godzinę”, nie mówiąc

* Praca powstała w wyniku realizacji projektu badawczego o nr 2013/09/N/HS4/03697 finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki.

** mgr Marta Musiał, Uniwersytet Szczeciński, Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług, Katedra Bankowości i Finansów Porównawczych, Zakład Finansów Osobistych i Behawioralnych, ul. Cukrowa 8, 71-004 Szczecin, e-mail: marta.musial@wzieu.pl.

o wykupieniu ubezpieczenia. To tylko jedno z wielu rodzajów ryzyka, jakie pojawiają się w procesie gospodarowania finansami osobistymi.

W niniejszym artykule zdefiniowane zostaną następujące pojęcia: finanse osobiste/finanse gospodarstw domowych, gospodarowanie finansami osobistymi, obszary gospodarowania finansami osobistymi, w tym zarządzanie ryzykiem, a także ubezpieczenia dla gospodarstw domowych. Następnie przedstawione zostaną wybrane wyniki badań przeprowadzone wśród Polaków w zakresie korzystania z produktów ubezpieczeniowych w celu określenia jakie miejsce w budżecie miesięcznym przeciętnego Polaka stanowią ubezpieczenia i jakie ubezpieczenia są najczęściej wybierane przez Polaków oraz wskazania istotności wykorzystywania ubezpieczeń w zarządzaniu ryzykiem przez polskie gospodarstwa domowe.

1. Zarządzanie ryzykiem w procesie gospodarowania finansami osobistymi

Finanse osobiste są młodą subdyscypliną finansów obok bankowości, finansów publicznych, finansów przedsiębiorstw czy ubezpieczeń. W literaturze przedmiotu pojęcie finanse osobiste jest zazwyczaj utożsamiane z pojęciem finansów gospodarstw domowych. B. Świecka (2014) proponuje rozróżnienie owych pojęć. Finanse osobiste traktuje jako pojęcie węższe od finansów gospodarstw domowych, dotyczące finansów prywatnych, podczas gdy finanse gospodarstw domowych to finanse osób prywatnych, rolników indywidualnych oraz przedsiębiorców indywidualnych¹. B. Świecka proponuje szersze i węższe ujęcie finansów osobistych, definiując finanse osobiste *sensu largo* (w szerszym znaczeniu) jako subdyscyplinę nauk ekonomicznych związaną z gospodarowaniem (zarządzaniem) środkami finansowymi przez członków gospodarstw domowych. W tym wypadku pojęcie „finanse osobiste *sensu largo*” może być jednoznaczne z pojęciem „finanse gospodarstw domowych”. Natomiast finanse osobiste *sensu stricto* to subdyscyplina nauki o finansach zajmująca się pozyskiwaniem środków finansowych, ich gromadzeniem oraz wydatkowaniem przez osoby fizyczne (Świecka 2014: 18).

Według T. Kotarbińskiego (1982: 380) gospodarowanie należy rozumieć jako gospodarne (ekonomiczne) rozporządzanie zasobami przestrzeni, czasu, materii i energii. B. Świecka (2009: 34) stosując powyższą definicję do finansów osobistych, postrzega gospodarowanie finansami osobistymi jako ekonomiczne rozporządzanie pieniędzem, czyli decydowanie o sposobie wykorzystania posiadanych zasobów materialnych. Według Kapoor, Dlabay i Hughes (2007) zarządzanie/gospodarowanie finansami osobistymi (ang. *personal finance management*) to proces ciągłego gospodarowania pieniędzmi składający się z czynności związanych z przygotowaniem i realizacją operacji pieniężnych. W literaturze przedmiotu istnieje wiele klasyfikacji owych obszarów czynności (Kapoor, Dlabay, Hughes 2007;

¹ Podział ten jest zgodny z klasyfikacją Europejskiego Banku Centralnego i Narodowego Banku Polskiego, które w ten sposób klasyfikują gospodarstwa domowe.

Waliszewski 2011; Beal, McKeown, 2003; Callaghan, Fribbance, Higginson 2012). Na potrzeby niniejszego artykułu autorka proponuje wyróżnić następujące obszary gospodarowania finansami osobistymi: uzyskiwanie dochodów, wydatkowanie, oszczędzanie i inwestowanie, kredytowanie, planowanie emerytalne czy podatkowe, a także transfer majątku. Każdemu z wymienionych obszarów towarzyszą różne rodzaje ryzyka, które zostały zaprezentowane w tabeli 1.

Tabela 1

Przykłady ryzyka w gospodarowaniu finansami osobistymi

Obszar gospodarowania finansami osobistymi	Przykłady ryzyka
Uzyskiwanie dochodów	ryzyko utraty części lub całości dochodu.
Wydatkowanie	ryzyko przeplacenia, ryzyko zakupu niepotrzebnych rzeczy, ryzyko oszustwa przy zakupie np. poprzez Internet, ryzyko cen dóbr.
Oszczędzanie	ryzyko kradzieży, ryzyko utraty wartości pieniądza, ryzyko doboru nieodpowiednich produktów oszczędnościowych.
Inwestowanie	ryzyko inwestycyjne, ryzyko kursu walut.
Kredytowanie	ryzyko kredytowe (ryzyko niedotrzymania warunków, ryzyko zdolności kredytowej), ryzyko kursu walut, ryzyko stóp procentowych.
Planowanie emerytalne	ryzyko polityczne, ryzyko prawne, ryzyko inflacji, ryzyko inwestycyjne.
Planowanie podatkowe	ryzyko błędnego skorzystania z ulg podatkowych, ryzyko niezapłacenia w terminie podatku.
Transfer majątku	ryzyko odziedziczenia długów, ryzyko prawne, ryzyko błędnie sporządzonego testamentu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Świecka (2009).

Zarządzanie ryzykiem w gospodarstwie domowym odbywać się może poprzez następujące strategie (Gitman, Joehnk, Billingsley 2014: 287–288):

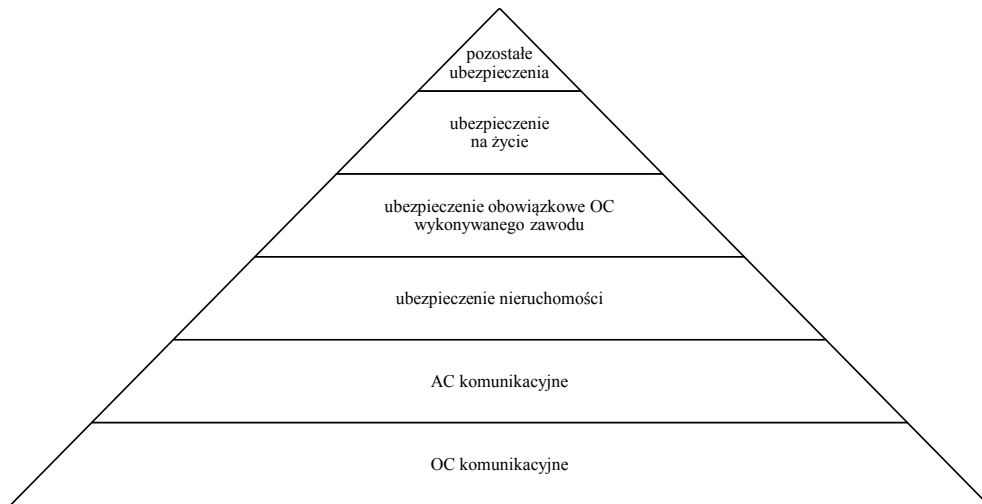
- unikanie ryzyka (*risk avoidance*) – unikanie działań, które mogą kreować ryzyko (np. osoby, które boją się, że stracą wszystko, co mają poprzez spowodowanie wypadku samochodowego – nie prowadzą samochodu),
- zapobieganie i kontrola strat (*loss prevention and control*) – zapobieganie stratom to działania mające na celu zmniejszenie prawdopodobieństwa wystąpienia strat (np. jazda samochodem według przepisów), natomiast kontrola strat to działania mające na celu zmniejszenie nasilenia strat, które się przydarzą (np. zapięte pasy podczas wypadku czy poduszki powietrzne),
- podejmowanie ryzyka (*risk assumption*) – świadome podejmowanie działań obciążonych ryzykiem i znoszenie strat, jakie z niego wynikną (np. kradzież niemarkowych okularów),
- ubezpieczenia (*insurance*) – wybór odpowiednich produktów ubezpieczeniowych, które mają chronić zarówno członków gospodarstwa domowego, jak i zgromadzony przez nich majątek na zasadach opisanych w umowie z ubezpieczycielem.

Sposób zarządzania ryzykiem jest uzależniony od podejścia do ryzyka, jaki preferują członkowie gospodarstwa domowego. T. Tyszka (2004: 48–49) wyróżnia następujące podejścia:

- skłonność do ryzyka (osoby skłonne do ryzyka będą rezygnować z ubezpieczenia się, gdyż akceptują wysoki poziom ryzyka),
- obojętność wobec ryzyka (osoby te będą ubezpieczać się tylko w sytuacjach tego wymagających),
- awersja do ryzyka (osoby są bardzo skłonne do ubezpieczenia się, gdyż nie potrafią zaakceptować określonych poziomów ryzyka).

2. Ubezpieczenia dla gospodarstw domowych

Ubezpieczenie jest definiowane jako urządzenie gospodarcze, którego celem jest łagodzenie lub pełna likwidacja finansowych skutków zdarzeń losowych przez rozłożenie ciężaru tego łagodzenia na wiele podmiotów, którym owe zdarzenia zagrażają (Bogacka-Kisiel 2012). B. Nowotarska-Romaniak (2013: 155) przedstawiła hierarchię potrzeb ubezpieczeniowych klientów indywidualnych, czyli klasyfikację ubezpieczeń, które są najważniejsze dla osób fizycznych (rys. 1).

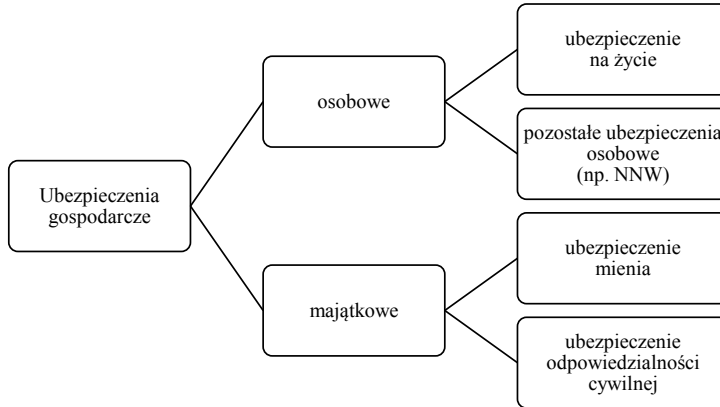

Rysunek 1. Hierarchia potrzeb ubezpieczeniowych klientów indywidualnych

Źródło: Nowotarska-Romaniak (2013).

Ubezpieczenia dla gospodarstw domowych można podzielić na dobrowolne i przymusowe, a ponadto na społeczne i gospodarcze. Ubezpieczenia gospodarcze dzielimy na

osobowe, w tym m. in. ubezpieczenia na życie oraz majątkowe, np. ubezpieczenie samochodu czy domu (rys. 2).

Rysunek 2. Klasyfikacja ubezpieczeń gospodarczych

Źródło: PIU (2014).

Ubezpieczenia na życie można natomiast podzielić na ubezpieczenia: na wypadek śmierci, na dożycie, na życie i dożycie, na życie z ubezpieczonym funduszem kapitałowym, posagowe.

Ubezpieczenia społeczne to system świadczeń zapewniający pracownikom i ich rodzinom pomoc z publicznych funduszy składowych w razie choroby, niezdolności do pracy, starości i śmierci. W Polsce ubezpieczeniami społecznymi zajmuje się Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz Kasa Ubezpieczeń Społecznych. Do ubezpieczeń społecznych zaliczamy (ZUS 2012):

- ubezpieczenie rentowe,
- ubezpieczenie chorobowe,
- ubezpieczenie wypadkowe,
- ubezpieczenie emerytalne.

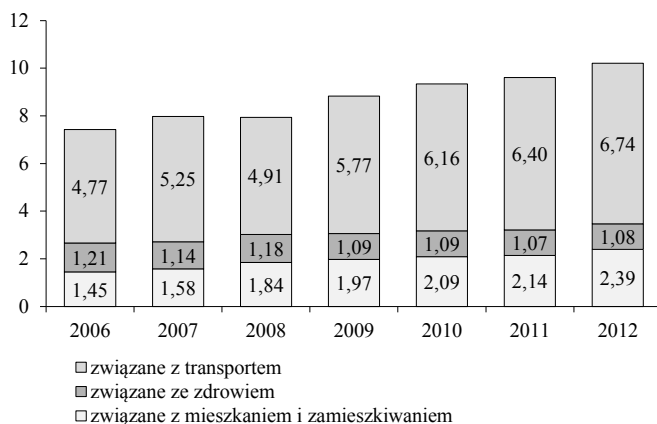
W dalszej części niniejszego artykułu uwaga zostanie poświęcona ubezpieczeniom gospodarczym. Ubezpieczenia społeczne zostaną pominięte, gdyż osoby fizyczne nie podejmują bezpośrednio żadnych decyzji w tym zakresie (ani co do wysokości, ani co do instytucji). Wyjątek stanowi ubezpieczenie emerytalne – Polacy mogą dokonać wyboru, gdzie będą oszczędzać pieniądze w ramach drugiego filaru polskiego systemu emerytalnego – w OFE czy w ZUSie, ponadto mogą dobrowolnie korzystać z dodatkowych produktów emerytalnych, tj. IKE, IKZE czy PPE. Aczkolwiek z uwagi na złożoność zjawiska planowania emerytalnego, tematyka ta nie zostanie podjęta w dalszej części artykułu.

3. Ubezpieczanie się Polaków w latach 2004–2013

Według badań Genworth (2014), Polacy kupują chętnie obok produktów oszczędnościowych – produkty ubezpieczeniowe i emerytalne. 67% Polaków zakupiło co najmniej jeden spośród trzech wymienionych typów ochronnych produktów finansowych. Wynik ten przewyższa średnią dla krajów Europy, która wynosi 57%. Tylko Turcja uzyskała wynik wyższy od Polski – 71%. Ponadto aż 39% respondentów w Polsce zadeklarowało, że zakupiło zarówno polisę ubezpieczeniową, jak i produkt oszczędnościowy (w przeważającej mierze konto oszczędnościowe – 47%, co jest również najwyższym wynikiem w Europie). 54% respondentów przyznało się do zakupu polisy, co także przewyższa średnią dla krajów Europy (40%). Ma to miejsce również w przypadku poszczególnych produktów ubezpieczeniowych: polisy na życie (40% w Polsce vs 24% w Europie), polisy ochronnej (38% w Polsce vs 23% w Europie) oraz ubezpieczenia zdrowotnego (31% w Polsce vs 24% w Europie).

Badania Mareco Polska (2006) ukazują, że w przypadku dobrowolnych ubezpieczeń Polacy częściej ubezpieczają samochód niż własne życie. W grupie osób w wieku od 25 do 55 lat i dochodach powyżej 800 zł netto, ponad 2,5 mln ma AC, zaś niespełna 2 mln – ubezpieczenie na życie. Indywidualne ubezpieczenie na życie ma w tej grupie 24,6% osób, a grupowe ubezpieczenie na życie – 34,6%. Częściej niż życie Polacy ubezpieczają także dom lub mieszkanie – 43,5%.

Potwierdzają to również badania „Budżetów gospodarstw domowych” przeprowadzane przez Główny Urząd Statystyczny, według których miesięczne wydatki na ubezpieczenia na 1 osobę w gospodarstwie domowym wynoszą 10,21 zł w 2012 roku, z czego 6,74 zł to wydatki na ubezpieczenia związane z transportem (rys. 3). Warto zauważyć, iż od 2006

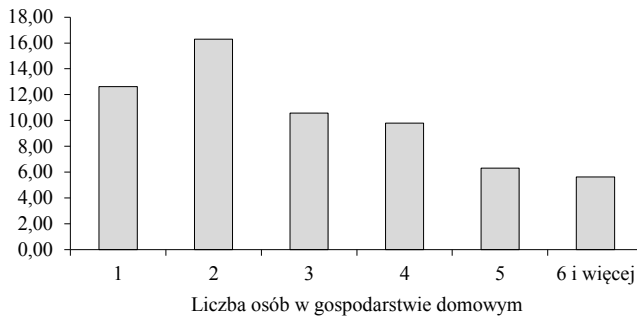
Rysunek 3. Miesięczne wydatki na ubezpieczenia na 1 osobę w gospodarstwie domowym w Polsce w latach 2006–2012 (w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS (2006–2012).

roku nastąpił wzrost wydatków na ubezpieczenia z poziomu 7,43 zł w 2006 roku. Na drugim miejscu znajdują się ubezpieczenia związane z mieszkaniem i zamieszkiwaniem, a dopiero po nich ubezpieczenia związane ze zdrowiem.

Od 2006 roku można zaobserwować wzrost wydatków na ubezpieczenia we wszystkich grupach społecznych. Najwięcej miesięcznie na ubezpieczenia wydają pracujący na własny rachunek (blisko 14 zł) oraz emeryci (niecałe 12 zł). Następni w kolejności są pracownicy i rolnicy (pomiędzy 8 a 10 zł). Najmniej, bo około 4 zł miesięcznie na ubezpieczenia, wydają renciści. Podobna sytuacja miała miejsce przez wszystkie analizowane lata z wyjątkiem 2011 roku, kiedy emeryci wydawali na ubezpieczenia więcej niż osoby pracujące na własny rachunek.

W 2012 roku najwięcej w miesiącu na 1 osobę w gospodarstwie domowym wydawały dwuosobowe gospodarstwa domowe (ok. 16 zł). Wraz ze wzrostem liczby osób w gospodarstwie domowym (rozpoczynając od dwuosobowych gospodarstw domowych) spadają średnie wydatki na ubezpieczenia przypadające na 1 osobę w gospodarstwie domowym. Natomiast jednoosobowe gospodarstwa domowe wydają miesięcznie około 12 zł (rys. 4).

Rysunek 4. Miesięczne wydatki na ubezpieczenia na 1 osobę w gospodarstwie domowym w Polsce w 2012 według liczby osób w gospodarstwie domowym (w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS (2006–2012).

Ponadto Polacy częściej wykupują ubezpieczenie z pakietem assistance (Ogólnopolskie Badanie Assistance VI 2014). W 2014 roku aż 34% respondentów zadeklarowało posiadanie usług assistance (w 2010 roku – 27%). Polacy najczęściej wybierają assistance samochodowy (93%), a następnie domowy (17%), medyczny (16%) i podróżny (12%).

Według badań CBOS (2014) dotyczących korzystania przez Polaków z ubezpieczeń zdrowotnych, jedna piąta badanych deklaruje, iż ma wykupione dodatkowe, dobrowolne ubezpieczenie zdrowotne. W grupie tej przeważają osoby ze średnim wiekiem, mieszkające w większych aglomeracjach, o wyższym wykształceniu i korzystniejszej sytuacji materialnej.

Poza ubezpieczeniami samochodowymi, mieszkań i zdrowotnymi, które są najczęściej kupowane przez Polaków, wraz z rozwojem turystyki zagranicznej zwiększyła się oferta ubezpieczeń turystycznych. Niestety, jak wynika z badania przeprowadzonego na zlecenie grupy ubezpieczeniowej Europa przez Instytut IMAS (2012), liczba Polaków wyjeżdżających za granicę bez wykupionego ubezpieczenia turystycznego wzrosła o 17 p.p. w ciągu roku. W 2012 roku już ponad połowa Polaków nie wykupiła ubezpieczenia turystycznego wyjeżdżając za granicę. Zjawisko to dotyczy głównie osób wyjeżdżających na własną rękę. W grupie turystów podróżujących z biurem podróży odsetek osób, które nie chcą polisy, spada. Według badania, w 2012 roku sięga on 62%, podczas gdy w 2011 roku było to 77%. Głównym powodem niewykupienia ubezpieczenia, jaki wskazuje 56% osób jest brak takiej potrzeby. Kolejne 15% osób jest przekonane, że na terenie Unii Europejskiej dodatkowe ubezpieczenie nie jest potrzebne. Tyle samo przyznaje, że zapomina o nabyciu polisy.

Uwagi końcowe

Podsumowując wykorzystywanie ubezpieczeń jako narzędzia do zarządzania ryzykiem w polskich gospodarstwach domowych można wskazać następujące wnioski na podstawie przedstawionych w artykule danych:

- w artykule skoncentrowano się na analizie wykorzystania ubezpieczeń gospodarczych (ominięto ubezpieczenia społeczne, w tym emerytalne), gdyż w opinii autorki w zakresie tych ubezpieczeń Polacy podejmują więcej decyzji i większość tych ubezpieczeń jest ubezpieczeniami dowolnymi,
- Polacy chętniej korzystają z produktów ubezpieczeniowych i emerytalnych w porównaniu do przeciętnego Europejczyka (Genworth 2014),
- Polacy przeznaczają coraz więcej na składki ubezpieczeniowe w ramach miesięcznego budżetu,
- najwięcej Polaków korzysta z ubezpieczenia majątkowego samochodu (OC), ubezpieczeń na życie grupowe oraz ubezpieczeń majątkowych domu/mieszkania,
- Polacy częściej wykupują ubezpieczenie z pakietem assistance (Ogólnopolskie Badanie Assistance VI 2014),
- coraz więcej Polaków podróżuje za granicę bez wykupienia ubezpieczenia turystycznego,
- Polacy charakteryzują się niskim poziomem migracji pomiędzy towarzystwami ubezpieczeniowymi, co może oznaczać, iż Polacy nie wykazują zainteresowania ofertami ubezpieczeniowymi – raz zakupując dany rodzaj ubezpieczenia płacą składki nie koncentrując się na warunkach owej oferty w porównaniu z konkurencją (KNF 2012),

- 40% Polaków nie korzysta z ubezpieczeń i nie planuje korzystania z nich w najbliższej przyszłości, wskazując wśród głównych powodów takiej postawy: brak potrzeby, za wysokie ceny ubezpieczeń czy inne ważniejsze wydatki (KNF 2012).

Literatura

- Beal D., McKeown W. (2003), *Personal finance*, John Wiley and Sons, Milton.
- Callaghan G., Fribbance I., Higginson M. (2012), *Personal Finance*, Palgrave MacMillan, New York.
- CBOS (2014), *Korzystanie ze świadczeń i ubezpieczeń zdrowotnych*, Warszawa, http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2014/K_108_14.PDF (8.04.2015).
- Finanse osobiste. Zachowania-produkty-strategie* (2012), red. E. Bogacka-Kisiel, PWN, Warszawa.
- GENWORTH (2014), www.genworth.pl/media/press-releases/polska-ma-najwi_kszy-w-europie-odsetek-obywateli--ktorzy-sigaj-p.html (7.08.2014).
- GUS (2006–2012), *Budżety gospodarstw domowych w 2006-2012*, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/budzety-gospodarstw-domowych-w-2012-r-,9,7.html> (8.08.2014).
- IPMAS (2012), <http://serwisy.gazetaprawna.pl/finanse-osobiste/galerie/808523,duze-zdjecie,1,ryzykanci-wyruszaja-na-wakacje-czyli-polak-na-urlopie-bez-ubezpieczenia.html> (7.08.2014).
- Kapoor J.R., Dlabay L.R., Hughes R.J. (2007), *Personal finance 8th*, McGraw-Hill, New York.
- KNF (2012), *Postawy społeczeństwa polskiego wobec ubezpieczeń*, TNS, www.knf.gov.pl/Images/Badanie_TNS_2013_tem75-36686.pdf (20.03.2014).
- Kotarbiński T. (1982), *Traktat o dobrej robocie*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Lódź.
- Mareco Polska (2006), www.edukajakonsumencka.pl/ryzyko-nie-kontrolowane/50-ubezpieczenia/130-polacy-ubezpieczenia-ii (7.08.2014).
- Nowotarska-Romaniak B. (2013), *Zachowania klientów indywidualnych w procesie zakupu usługi ubezpieczeniowej*, Oficyna a Wolters Kluwer Business, Warszawa.
- Ogólnopolskie Badanie Assistance VI (2014), www.europ-assistance.pl/pl/co-trzeci-dorosly-polak-ma-assistance-wyniki-vi-ogolnopolskiego-badania-assistance-europ-assistance (7.04.2015).
- PIU (2014), *Rodzaje ubezpieczeń*, <http://www.piu.org.pl/rodzaje-ubezpieczen> (13.08.2014).
- Świecka B. (2009), *Niewyplacalność gospodarstw domowych. Przyczyny – skutki – przeciwdziałanie*, Difin, Warszawa.
- Świecka B. (2014), *Finanse osobiste jako subdyscyplina finansów*, w: *Współczesne problemy finansów osobistych*, red. B. Świecka, CeDeWu, Warszawa.
- Tyszka T. (2004), *Psychologia ekonomiczna*, GPW, Gdańsk.
- Waliszewski K. (2011), *Doradztwo finansowe w Polsce*, CeDeWu, Warszawa.
- ZUS (2012), *Ubezpieczenia społeczne w Polsce*, Warszawa, www.zus.pl/pliki/poradniki/1585_12.pdf (13.08.2014).

INSURANCE AS RISK MANAGEMENT INSTRUMENT IN PERSONAL FINANCE MANAGEMENT PROCESS

Abstract: *Purpose* – Presentation of selected aspects of consumer behavior in scope of insurance, such as what place insurance takes in Polish household budget and what kind of insurance are chosen the most by Poles. Moreover the article shows the significance of insurance in risk management in Polish household finance management process.

Design/methodology/approach – The article is based on a critical analysis of the literature of the subject and on secondary data from GUS, ZUS, CBOS, Genworth, IMPAS i PIU reports.

Findings – Poles spend small amount of monthly budget *on insurance*. However, the amount has been increasing from annually. The most popular insurance types in Poland are car insurance, then real estate insur-

ance and life insurance. Other kinds of insurance are not so popular among Poles. For example, number of Poles traveling abroad without travel insurance is increasing. Although insurance is a good risk management tool, Polish capability in this area is small.

Originality/value – This article is a review article, which is based on the results of several well-known institutions, focusing on one of the selected areas of personal financial management - risk management, which is usually described in the context of the enterprise, rather than the household.

Keywords: insurance, risk, personal finance

Cytowanie

Musiał M. (2015), *Ubezpieczenie jako narzędzie zarządzania ryzykiem w procesie gospodarowania finansami osobistymi*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 855, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 74, t. 1, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 723–732; www.wneiz.pl/frfu.